

АНЂЕЛКО АНУШИЋ

СРЕЛЕ СЕ ДВЕ ПРИЧЕ

Среле се две приче на уском, а склиском месту. У процепу између два жанра.

Ту им се укрстиле поетике.

Па се и споречкале, ко какви свадљиви створови.

Наратор се стуштио на наратора!

Лик на јунака!

Прва прича казује:

Живео један човек, а могло би се рећи и: обитавао један *чове-чињак*, то јест ни домаћин ни путник, тамо где се од памтивека живело са штапом и *кајом за ѿерање вејѿра* који је, ветар, дабоме, саплитао доласке и одласке, стазе и путеве. (Коленоприклонио међу *коленивићевцима* – али то прича избегава да каже. Противречи, *ѿо*, теорији о лепој књижевности.)

Радио од зорњаче до свица.

Ретко од казаљке до казаљке.

Сати, минути и секунде више ништа нису значили.

И лекари су често од њих главе закретали. (Јер ни њима време није се уклапало у Хипократову заклетву.)

Крчио, орао, сејао, плевио, онај *обѿѿавач*.

Што пољским радилима, што речима. Али брзичав није био, и с речима ништа није могао да опосли. Да нешто – ушићари? – не дај Боже!, јер *ѿићар* се није налазио у његовом пословнику, нити у речнику.

Није увек жњео онако како је сејао.

Јер, у српњу Цезар Јули(је) знао је често срп из руке истргнути, јер је *класју ѿређе рока знала доћи жеѿѿва* која није била жетва.

Мотике, сепете и кошаре Октавијан Аугуст спржити. Што не би он стигао, довршио би *рујан*. Обрстио *лисѝоѝаг*. *Сѝудени* и *ѝро-синац* у блато и мраз сатрли, па *ѝоѝросјачили*.

А онда би ветеринари зашли од куће до куће и увукли брњице свињама. Припели говеда. *Покољенчили*. Вишак оваца и коза јефтино покуповали пијачни људи на *ѝржном референдуму*.

Да стока не пасе и не рује по државном поседу.

Није му било лако да то *своје блаѝо*, како га је звао, гледа забрњчено и сапето. Осећао је оне гвоздене алке у властитој губици, ланце, штрање и узице на сопственим ногама.

А онај човечињак, иако није био ни староседелац ни путник-ненадник, свеједно је децу рађао и у рат слао, пошто су и њега од младости под опасач стављали.

Туђу пушку носио, јер своје није имао.

Нису му дали.

Јер ништа своје ни имао, да би то бранио.

Додуше, имао је, откако је Сунчевог лица и Месечеве трепавке, али су му *ѝо* одрицали. И отимали.

Од сунчевине до месечине оседлан био тај човек, као товарна животиња. Магаре, на прилику. Ма и горе. Грба му се ширила, и већ је личио на младунче грба деве. Још мало па ће и залихе воде ту послепремити, и нема тог лета, те врућине, а баш су заређале, на којој он неће моћи поваздан *раденисаѝи*.

Успут, припадом, живео.

Трудио се понекад да узима ваздуха мање него што треба.

Знао је, на неким местима, у неким приликама, суздржати дах. Притајити се.

Не треба човек да се превише одаје и приказује.

Онај горе што високо седи, а види и у мраву мравца, запажа све.

Мислио је мисао који су му усадили они који су га одгојили.

Тако је он живуљао-кривуљао. (*Шѝѝаѝињао* и *каѝињао*, како је написао један тамошњи песник у својој првој стихованци: *Ни шѝѝаѝ, ни каѝа*.)

Како кад, и колико је стизао, *ѝровлачио* се између штапа и главопокривке.

Оно између два предисаја сав му је отпочинак био.

Имао је он и комшије, као што сви имају.

Иако ови нису живели, физички, дакако, на узвишици, више су га *нищанили* и уходили као са каквог *брга* у *заседи*, него што су га гледали.

Нису га именом звали, него:

Онај из Лијеје Маѝерине Мајчине.

Он у први мах није то озбиљно схватао, мислио је да се шале.

Онда се навикао, као што се навикне на лош ваздух, лошу воду, свадљиву жену, ћудљивог човека, бурљива годишња доба.

И навика је, као сваки навичај, стала узимати свој данак.

За одвику је било касно.

А он је у себи дубоко скривао једну мисао која се сама мислила, мисао која је све друге потирала, а коју су му у аманет оставили његови стари:

Кад дан забијели, погледај најјрије у комшију, ја поћом у изјријевника. Никада о овоме није озбиљније размишљао, јер није био навикнут да мисли. Други су то чинили. Он је био *ујрећнућ у јредикаћ*. Као теглећа марва у запрегу. Иако је понекад осећао тај *ам*, те узде, није му то посебно сметало.

Послуцај, ја ће и тебе Бој послуцаћи, тако су га учили.

Онда су они који су га *нищанили као са оној брда*, а које се сад баш високо *исјрищјало* па *зајнојило*, једног дана гласно завикали, *јусјили јној из чира*, оно што су у себи тајили:

Иди одавде, јодмуклицо! Пращињај, ћућљиви смраге! Ушљиви јаге! Ојанчаре! Овчаре! Конојљина јојкрјино! Шјо си и долазио? Нико ме ниси јребало. Није ово јвоја јорина...

Да и овоја јуја, ијак, јослушам? Или да сачекам? Можда се ојет шале? Ова јодина је у свему била лоша, можда су збој јоја зловољни?

А можда би бац сад јребало да јослушам. Бој је све чуо, ја ће и Он са своје сјране учинићи све шјо је јојребно.

Тако је сад, први пут у животу, размишљао онај *човечињак*.

Учио се да размишља.

И док је он вежбао закречене можданице, они *чираци са своје јрищјине* су га туђом *сјројницом*, у окураженој руци, заскочили и претекли. Како и неће – кад су били на *свом брду* са кога се боље и даље види. (Ко је ово први, а боље рекао? – не могу да се сетим, премда бих ја, као *јрича*, требало све да знам!)

И потерали га.

Па истерали из *своје јорине*.

И онај *човечињак* је под табане тутањ укресао са другим људима. Са много људи које је било тешко и избројати. Ни прича не зна, или неће да зна, колико је их тачно, или обарем отприлике, било. (Можда ће једино онај песник успети *јо* да докучи.) А много је сведока то видело. И са сателита је то снимано, и разашљано по свету, где се са екрана гледало попут рекламних спотова. А све се лепо, по врелом августовском дану то десило.

Кад су добри људи добро сјрадали.

Само се нико није сејшио да лејо и ѿачно ѿојшице, сѿави у рачун, ѿу ѿрелеју, ѿарену ѿоворку, која се лејо, ѿосѿодски крешала у свој леји крај.

Без иједне ружне речи. Само придављен ропац, који се немо клатио као са вешала. И лелек што је понирао унутра.

Само са сузама с којима су, откако знају за себе, препирали свој живот и душу, као *рубине*, да чисти изађу пред Бога и људе.

Зато им Господ и даде оно отмено држање.

Кад је, после неколико дана и заноћаја, а чинило му се као да су месеци *месеѿословили*, стигао у свој *леји крај*, у *Сѿару Маѿерину*, већ се била спустила дубока ноћ.

„Рано се овде смркава”, рекао му је један коме је овај *човечињак* постао занимљив, па га је и у неку своју књигу због нечега затефтерчио.

Дошљака је мало зачудило то што је чуо, јер није био децембар, него *коловоз*, што би могло да буде август, али није ништа питао. Јер се од умора и оне *лејоѿе* у *ѿоворци*, *ѿона* и *ѿона оне красоѿе*, и *урођене ѿосѿоѿѿине* коју је собом носио, био посвема скрушио. Можда и мало отупео. Па и накратко занемео. А и *куѿлице на рачунаѿци времена* некуда се беху погубиле.

А ко зна, можда сам ѿеји заѿоворчио, у зиму задошљачио, помислио је, и изненадио се, јер је себе ухватио да, *ѿо друѿи ѿуѿи у живоѿу, о нечему размишља*.

Кад га је сутрадан срео онај исти човек кога је, пре век-два, или пола века, ни прича не зна тачно, такође некакво *уже ѿоворке сѿуѿѿило* и у *ѿвор смрло овде*, *ѿа се све ове ѿодине развезује* и *размрсује*, и обрнуто, као у оном *ѿлувом колу: јојей!* па опет! – запрештено је узвикнуо:

„Па човече, ти си преко ноћи побелео као тањир! Погледај се у огледало! Иза тебе су зиме и зиме. Векови зима”.

Онај *човечињак* га је с неверицом погледао, и није одмах похитао да стане испред каквог огледала. Јер и раније никад није жудео да вирка и зирка у своје лице, осим колико је било потребно да се обрије. Шта има да се гледа и загледа, кад Онај горе све види и надгледа? И шта је коме битно какав је неко у лицу? Срце и душа у човека су важни, учили су га његови старинци, од којих су многи били с њим у поворци. Некима се изгубио сваки траг, јер се, изгледа, нису добро држали *за оно уже*, а поједини су и остали. Нису хтели никуда да иду.

Скривају се и бјеже само они који су нешѿио ѿешко зѿријеѿили, говорили су ови старушани.

Кад се онај из *младе поворке* – прича га на једном месту поспрдно назива и: *ѿоворак*, *ѿовркан* – кад се, дакле, *ѿај озрѿалио* –

умало се није препознао. Био је бео као велебитска стена. И лице му је било бело као да је од порцелана.

Како се тио, и кад молио десити? Можда ме је за оних ситарних ноћи, док смо се одмарали тио лединама и тиољанама, мјесећ тиосу својим мразом? Обиљежио ме, ко зна заштио? Мјесећ је самошан, има само сеситрицу Даницу. Учили смо тиако у народној тијесми. Можда сам ја сад њеџов браитица!

Тако је размишљао. Или је мислио да размишља.

Али није смео то наглас. Ни за живу главу! Шта би помислио онај који је први уочио његову белину?

„То је зато” – тешио га је онај *шефитерција* (тако га прича назива на једном месту), а који је и сам био *мутинобел као ртиањски врхови* – „што си у *Ситару Материну* дошао прекасно. Да си само – не дан, него сат – дошао раније – не би те тако брзо напустила боја коју си собом донео као своју судбину. Јер, овде је сат као људски век, година као хиљадица година.”

Слушао га је, али га није ништа разумео.

Па колико ја сад имам година? – хтео је да упита, али се није усудио.

А можда је требало, јер у оном страху и пометњи није са собом успео да понесе ни личне документе. И он сад никоме не може да докаже ни ко је, ни чији је, ни одакле је, нити кад је рођен. Ништа. Он је го, као из раја да је испао! (Само недостаје јабука – али његова, Госпојињача!) Или као упопно чељаде које припремају за путовање у *груџо царситво*. Само још да га окупају, а ваљало би сапрати онај зној и прашину од поворчења, и обући га у чисту одећу.

И он сад највише личи на – лешину. Тако се осећао.

Чуди се како овај што с њим разговара – не држи зачепљен нос.

Он мора већ да заудара. Или ће ускоро.

„Овде је још на снази стари завјет. Хтели су да укину *обичај лайоџа*, али покрет *реформиситичких снаџа* који су основали млади људи, није дао”, промрсџо је бојажљиво онај човек, видевши га збуњеног.

Ситари завјетџи, Нови завјетџи? Одакле му је тио неџитио тиознаџио? Није ли тио она Библија, искрзаних корица и са тираџовима хране и мувоџина, коју је гјед грџао у свом тиолурасџагнуџиом војничком коферу, са бриџвом, чеџином за наноџење саџунице на браду, крџеџином оџегала, и фоџиџоџраџијама, да ли из војске, или некоџ раџа – није сиџуран. Јер тио је био гједин забран у који нико није смио да дира. Дједа је увијек кад би сједао за објед чиџао оченаџи и крџитио се, а и њеџа је и њеџова два ситариџа браџа навикао да тио чине. И бака је тио чинила. Не може реџи да их је најџерао. И чинили су

ѿо све до сѿарчеве смрти. Послије су, разишавши се ѿ свијету, ѿишрли ѿу навику друћим навичајима.

Кад се запослио, *ѿлећаѿи* и *ѿслушан* какав је био, одмах је запао за око неким важним људима. И учланио се у владајућу партију. Заправо, они су њега *уѿефѿиерчили*: донели некакав списак, и прстом показали где да *шарне*. Тако су му рекли.

„Ја сам сад твој бог и религија”, рекао му је *Генерални секретар*. – „Ради и слушај, и нећеш лоше проћи”, додао је онај.

Деда се намрштио кад је ово чуо. Само му је, једном кад су насамо били, рекао:

„Слушај ти и саслушај свакога, али увијек се труди да размишљаш својом главом. Зашто је имаш, него зато.”

И ту су дедину реченицу затрпале друге, туђе речи и глагољања.

Размишљање је све чешће губило слух, па посве заглувело.

А изоштрило се чуло слушања. Беспоговорног послуха.

И тога дана ова два човека су се побратимила.

„Требаћеш ме. Требаћу те. Наше *уже* је од исте предилје”, загонетно је рекао онај са *рѿињским сѿириком* на темену.

Неки староседеоци запазили су одмах оног дошљака кога су назвали *месечасѿи*. И они су га гледали *са своја брда*, које се и овде, гле, *исѿришћало*. А место у које га је *довукло оно уже* било је равно као тепсија. Само су мрави живели на својим брдинама, и вредно, *сѿароеѿићански* пословали око својих кула. Јер овде беше велико сламно царство.

И *домороци* су опет са своје *ѿришћине* загунђали, па потом и завикали:

Зашћо си дошћо? Да заѿворчиш и овде? Досћа нам је и нашећа ужећа, шћиранћи и ѿриѿонаца! Или си намерио да завадиш већ завађене? Није ѿи досћа шћо си ѿамо закрвио. Донио си нам урок на глави! Лайѿи да ѿдржиш! Осѿарићемо ѿре времена. Гробљанске земље неће бићи досћа да нас заѿрѿају...

Па су му псовали редом, трудољубиво, домаћински:

Конопљу и лан; преље, преслице и вретена; клупче од клупка; влачила и влачаре; ткаље и ткаонице; ужад и ужаре; Месец и месечину сјајну, и песме о њој; и белу боју, и све што је бело, па и мраз, и цара њиховог, оног Дедушку, и његову Бабушку која је славарима знала задати муке око Светог Николе, кога је сваки други домаћин *обележавао*. Тако су говорили, (Ваљда су се зато оних *увезених* Лапонаца и сетили.) Ни укупну ледину нису изоставили: молили су и заклињали, *силе доње и ѿрње*, да му и земље на *крају ѿућа* помањка. Ни род по женској и мушкој линији нису заборавили. До најкрајњег колена су ишли. Памтљиви су и маштовити у томе били.

Тако су ѿрудно усћима радили.

А друга прича казује овако:

Тај што се представља тако како се представља, да је он нешто и *нећко*, не живи овдје од прадавнина. Од палеолита, вели! Лаже крупно, као његови гуслари. И оне сљепице. У конопљиној и ланеној сјеменци он је прошверцован на ове ледине. И укоровио се и на брдима. А има их који су дошли и у овчијем брабоњуку. Зато по *ћртовима* блеје и мекећу. Вође њихове не испуштају маказа из руку. Од извоза вуне силне би девизе могли зарадити! Али исувише је мекана, крзава, и црна као коломаз, па не иде на свјетској тржници. Ти блећци једино се могу уновчити као теглеће месо. Муку муче са овновима, јер сваки други би предводник, трибун, *мркоња* народни био! Сврћу им рогове на разне начине, што подмитом, што увлачењем у разне цинкарошке службе и мафијашке кругове, а што се заврши почесто подметањем и јавном бламажом; *крџе* и *убрусине* за приватне ТВ станице и жуту шптампу сјецкају од њих; шкарт на јавни кантар изнесу, па их размјењују, или их продају својим интересним противницима. Неке од њих *нам* је у својој штули прокријумчарио и онај *ћојави* што је крао са туђих уста. То су *доћулаци* оног *ћоје*. Зато ови његови *ужари* најчешће гуслају, буне подижу, умјесто да причају и живе као сав цивилизован свијет. И није њега нитко отјерао. Подбунио га је, и преко *криве ријеке* превео, његов главни Ћулоња. Али има ту, истинабог, још нешто веома важно на што треба изријеком подсјетити...

И ту је друга прича застала. Изгубила нит. Или дах.

А читалац, шта он?

Ништа. Седи на својој обали без обале, где и је досад седео. Можда је то баш обала *Празне реке* на којој, ено, и даље седи *Влашник бивше среће*.

Или можда на каквој хохлици, *насамо са својом царицом*.

Ниција се не чудити, domeће прва прича. *Чийиање је одавно сийидан ћосао. Зјражање у светију*.

Оно седи и промишља:

Шиа је ћисац хџео да каже?